

ИНСТИТУТ ЗА БАЛКАНИСТИКА С ЦЕНТЪР ПО ТРАКОЛОГИЯ

БАЛКАНСКИТЕ КУЛТУРИ:
ДИАЛОГ, ТРАНСФЕР, МЕТАМОРФОЗИ

THE BALKAN CULTURES:
DIALOGUE, TRANSFER, METAMORPHOSES

© Научна редакция: Орлин Събев, Лора Тасева, Антоанета Балчева, 2023

© Институт за балканистика с Център по тракология – Българска академия на науките, 2023

ISBN 978-619-7179-38-5

Научни рецензенти:

проф. д-р Йоана Спасова-Дикова

доц. д-р Ангел Николов

БАЛКАНСКИТЕ КУЛТУРИ:

диалог, трансфер, метаморфози

•

Формат: 70x100/16

Печатни коли: 20

•

Предпечат и печат:

ФАБЕР

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА БАЛКАНИСТИКА С ЦЕНТЪР ПО ТРАКОЛОГИЯ

БАЛКАНСКИТЕ КУЛТУРИ: ДИАЛОГ, ТРАНСФЕР, МЕТАМОРФОЗИ

Научна редакция:

Орлин Събев
Лора Тасева
Антоанета Балчева

София · 2023

© Edited by: Orlin Sabev, Lora Taseva, Antoaneta Balcheva, 2023

© Institute of Balkan Studies and Centre of Thracology – Bulgarian Academy of Sciences, 2023

ISBN 978-619-7179-38-5

Reviewers:

Prof. Dr. Ioanna Spassova-Dikova

Assoc. Prof. Dr. Angel Nikolov

THE BALKAN CULTURES:
Dialogue, Transfer, Metamorphoses

•

Format: 70x100/16

Printer's sheets: 20

•

Prepress and printed by:

FABER Publishers

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
INSTITUTE OF BALKAN STUDIES AND CENTRE OF THRACOLOGY

THE BALKAN CULTURES: DIALOGUE, TRANSFER, METAMORPHOSES

Edited by:

Orlin Sabev
Lora Taseva
Antoaneta Balcheva

Sofia · 2023

СЪДЪРЖАНИЕ // CONTENTS

Предговор // Forword11

I. КУЛТУРА И РЕЛИГИЯ: ТРАНСМИСИЯ И ПОЕТИКА I. CULTURE AND RELIGION: TRANSMISSION AND POETICS

Мария Йовчева, Мая Петрова-Танева: Света Голиндуха, наречена Мария – една слабоизвестна персийска мъченица на Балканите // Maria Yovcheva, Maya Petrova-Taneva: St. Golindouch, Renamed Maria – A Little-Known Persian Martyr in the Balkans17

Лора Тасева: *Житието на св. Дросида* (ВНГ 2119е) в две южнославянски версии // Lora Taseva: *The Vita of St. Drosis* (ВНГ 2119е) in Two South-Slavonic Versions81

Екатерина Дикова: Светец, вкус, аромат или за два аспекта на сензорната образност в синаксарните стихове // Ekaterina Dikova: Saint, Flavour, Aroma or on Two Aspects of the Sensory Imagery in Synaxarial Verses..... 116

II. КУЛТУРА И РЕЦЕПЦИЯ: ТРАДИЦИЯ И МОДЕРНОСТ II. CULTURE AND RECEPTION: TRADITION AND MODERNITY

Фотини Янис Христакуди-Константиниду: В диалогичните пространства на гръцкия модернизъм // Fotiny Christakoudy-Constantinidou: In the Dialogic Spaces of Greek Modernism 139

Ваня Лозанова-Станчева: Фотос Политис или античната драма на сцената на Националния театър на Гърция през първата половина на XX век: между традицията и модерността // Vanya Lozanova-Stancheva: Photos Politis or the Ancient Drama on the Stage of the National Theater of Greece in the First Half of the 20th Century: Between Tradition and Modernity..... 154

Румяна Л. Станчева: Румънски, български и френски романисти за съвместното творчество (20 – 30-те години на XX век) // Roumiana L. Stantcheva: Romanian, Bulgarian and French Novelists about Co-Authoring (1920s – 1930s)..... 175

III. КУЛТУРА И ДИПЛОМАЦИЯ: НАСЛЕДСТВО И КОНЮНКТУРА

III. CULTURE AND DIPLOMACY: HERITAGE AND CONJUNCTURE

Юлия Златкова: Сравнителна характеристика на балканските народи според Константин Леонтиев // Julia Zlatkova: Constantine Leontiev's Comparative Study of the Balkan Peoples..... 191

Орлин Събев: Османското книжовно наследство в културната политика на Княжество България, Русия и Османската империя (1878 – 1918) // Orlin Sabev: The Ottoman Library Heritage in the Cultural Policy of Bulgarian Principality, Russia and the Ottoman Empire (1878 – 1918)..... 204

Дженгиз Йолджу: Потушаването на „Бунтът на робите“: българо-турските дипломатически отношения и забраната на един филм (1933 г.) // Cengiz Yolcu: Suppressing *The Slave Rebellion*: Bulgarian-Turkish Diplomatic Relations and the Ban of a Movie (1933) 222

IV. КУЛТУРА И ИДЕНТИЧНОСТ: КОНТАКТИ И ВЛИЯНИЯ

IV. CULTURE AND IDENTITY: CONTACTS AND INFLUENCES

Славей Неделчева: Специфики на бекташизма в Албания, ролята му в културно-исторически план и като инструмент за формиране на албанската национална идентичност през XIX и XX век // Slaveya Nedelcheva: Specificity of Bektashism in Albania, its Role in a Cultural-Historical Plan and as a Tool for the Formation of the Albanian National Identity in the 19th and 20th Centuries 239

Семра Ахмед: Балкански метаморфози в романа на Пънар Кюр „Жена за обесване“ // Semra Ahmed: Balkan Metamorphoses in Pınar Kür's Novel *The Woman to be Hanged* 249

Антоанета Балчева: Весна Парун и нейният онтологичен маршрут в България // Antoaneta Balcheva: Vesna Parun and Her Ontological Route in Bulgaria..... 262

V. КУЛТУРА И КРИЗА: ПОКОЛЕНИЯ И ПРЕХОД

V. CULTURE AND CRISIS: GENERATIONS AND TRANSITION

Марияна Стамова: Между политиката и културата: сръбският интелектуален дискурс за Косово // Mariyana Stamova: Between Politics and Culture: the Serbian Intellectual Discourse on Kosovo..... 279

Янита Кирова: Българският театър – криза на прехода (невербалните театрални форми) // Yanita Kirova: Bulgarian Theatre – Crisis of the Transition (Nonverbal Theatrical Forms) 295

Петя Александрова: Метаморфози на балканското изгубено/намерено филмово поколение (Надежда Косева и Ясмил Збанич) // Petia Alexandrova: Metamorphoses of the Balkan Lost/Found Film Generation (Nadezhda Koseva and Jasmila Zbanic) 311

ПРЕДГОВОР

Известен със своето етническо, лингвистично и религиозно многообразие, Балканският полуостров е благодатно средище за формиране и развитие на пъстра палитра от културни пространства. Както в исторически, така и в съвременен план е трудно да се очертаят обхватът и границите на тези пространства – те по-скоро са динамични, често неопределени и аморфни, преливащи едно в друго. Между тях протичат процеси на взаимно опознаване, контакт и диалог. В рамките на тези естествени процеси се наблюдават влияния, заимствания, трансформации, които поддържат картата на културните пространства на Балканите в постоянна динамика на развитие и промяна.

Културното развитие на отделните страни, етнически и религиозни общности на Балканите не като статични пространства с фиксирани граници, а като пространства, функциониращи в режим на динамичен диалог помежду си, представлява особено привлекателно научно поле за изследователска работа. Наред с това остава дискуссионен въпросът дали е съществувало и дали може да се говори и днес за общо, единно и специфично балканско културно пространство. Проучването на тези пространства изисква прилагането на комплексен научен подход и съчетаване на различни дялове на научното познание: лингвистика, литературознание, история, история на изкуството, кинознание, театрознание и пр.

Настоящият сборник е посветен на значими изследователски проблеми, свързани с важни процеси в културната история на Балканите, а именно контактът, взаимодействието, диалогът както между различните култури на многоликия полуостров, така и между него и останалата част на Европа, които водят неизбежно до трансфер на културни модели, а също и до метаморфози при тяхното възприемане, усвояване и последващо функциониране в нов контекст.

Сборникът включва 15 студии и статии, чиито автори работят в различни научни полета и дисциплини като литературна история, текстология, история, история и теория на изкуството, театър и киното.

Текстовете са групирани в хронологична последователност и в пет тематични дяла:

I. Култура и религия: трансмисия и поетика. Тук са включени студии от Мария Йовчева в съавторство с Мария Петрова-Танева, от Лора Тасева и Екатерина Дикова, посветени на светостта в средновековната църковна литература на южните славяни. Те съдържат детайлен и приносен анализ на преводната рецепция, включваща и смислова интерпретация, на гръкоезични византийски първични текстове в старобългарски и сръбски преводи.

II. Култура и рецепция: традиция и модерност. Измествайки хронологията на изследваните процеси към модерната епоха, този дял включва текстове от Фотини Христакуди-Константиниду, Ваня Лозанова-Станчева и Румяна Станчева. В тях се проследява континуитетът и преосмислянето на литературните и сценични традиции в опит да се придаде „национален“ характер на балканските култури в периода от XVIII до началото на XX век.

III. Култура и дипломация: наследство и конюнтура. Включените в този дял автори Юлия Златкова, Орлин Събев и Дженгиз Йолджу изследват взаимовръзката между дипломацията и културните процеси на Балканите. Анализирани са дипломатическите отношения, които пряко засягат сферата на културата и изкуството, и се представят любопитни примери за политизирането на културните процеси в различни исторически и идеологически контексти.

IV. Култура и идентичност: контакти и влияния. Поместените тук статии от Славей Неделчева, Семра Ахмед и Антонета Балчева свидетелстват за силната роля, която фактори като вяра, религиозна определеност, териториален и социален произход играят върху формирането на културната идентичност както на отделния индивид, така и на балканските общества през XX век.

V. Култура и криза: поколения и преход. Тук текстовете на Марияна Стамова, Янита Кирова и Петя Александрова пренасят читателя в късния XX и ранния XXI век чрез преглед и анализ на културни процеси на трансформации, които се развиват в контекста на политически и социални кризи и в период на преход от една към друга политическа, идеологическа и ценностна система.

Макар и на пръв поглед доста разнородни по хронология, тема и проблематика, включените в сборника студии и статии представляват хомогенен корпус от приносни изследвания, които в своята цялост отразяват пълноценно културните процеси на Балканите.

Орлин Събев